

Tractatvs De Magis, Veneficis Et Lamiis, Deqve His Recte Cognoscendis Et Pvniendis

Propter Varias & controversas de hac quaestione hominum sententias,
vtilissimus & cunctis ad Rerumpublicarum gubernacula sedentibus
maxime necessarius ... in tres libros distributus

Qvomodo Contra Magos, Veneficias, Et Lamias procedatur

Gödelmann, Johann Georg

Francofurti, 1591

VD16 G 2487

Capvt III. De purgatione iuratoria, & armata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61533)

vt eos per hoc detegi difficilimum fit. Nam à Valesco quodam nobili viro accepi, quosdam à Diabolo sub palpebrarum altera, quosdam ex vno ex labijs, quosdam in podice obfignari. Hæc ille. Danæus putauit Satanam ijs tantum notam inurere, quos 27 metuit pactum suum deserturos, alijs verò quos constantes fore sperat non item. In viris tamen notam eiusmodi apparere, vt plurimum in dextro humero, inter labia, in palpebris, nonnullis in sede, vt non facillè reuelentur. In fœminis ad femur, sub axillis, aut in genitalibus. Sed hæc indicia inania sunt, absur- 28 da & friuola. Ideoq; reiicienda, nec admittenda, vtpote legibus nostris contraria. Ita enim sonat Lex Carolina: *Es soll auch auff der anzeigen/die auß der Zauberey oder andern Künsten war- zusagen sich anmassen/ niemandts zu Gefängnuß oder peinlicher Frage genommen / sondern dieselbigen angemassen Wahrsager vnd Ankläger sollen darumb gestraffe werden.* Sed vt tandem 29 concludam: Semper in inquirendo, dictum illud Augustini grauissimum, prudens iudex obseruabit 2. quæst. 1. Multi corriguntur, vt Petrus, multi tolerantur, vt Iudas, multi nesciuntur, donec veniat Deus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. De libello inquisitionis formando vide c. 59. constitutio. criminal. Carol.

CAPVT III.

DE DEFENSIONE SEV PURGATIO-
NE IVRATORIA ET ARMATA.

Summæ.

- 1 *Inquisitioni subueniant purgationes legitime.*
- 2 *Purgatio legitima quæ.*
- 3 *Purgationi legitima quando locus fit.*

G 3

4 Pur-

- 4 Purgatio duplex, iuratoria & armata.
- 5 Defensio seu purgatio iuratoria qua dicatur.
- 6 Quamobrem purgatio iuratoria, Canonica & legitima nominetur.
- 7 Compurgatores qui dicantur.
- 8 Legitima purgatio locum habet in omnibus criminibus.
- 9 Obtinet quoq, locum in causis fracta pacis.
- 10 Forma iuramenti purgationis.
- 11 Iuramento praestito absolutio sequi debet.
- 12 Iudicis inquisitionem ulteriolem hoc iuramentum non impedit.
- 13 Iuratoria purgatio locum quoq, habet in causis matrimonialibus.
- 14 Iuratoria purgatio locum quoq, habet in civilibus.
- 15 Septentrionales populi, Dani, Sueci & Holsati iuratoria purgatione frequenter utuntur.
- 16 Purgatio iuratoria locum quoq, habet in Feudalibus.
- 17 Sacramentum dicitur iurandum, item pecuniam, quam litigantes in sacro deponebant.
- 18 Sacramentales qui dicantur.
- 19 De duello & defensione armata.
- 20 Duellum unde dicatur.
- 21 Duellum quid.
- 22 Duello vsi sunt veteres in causis publicis.
- 23 Defensio armata locum quoq, obtinet in civilibus & criminalibus.
- 24 Exempla eorum, qui pro nuptijs puellarum regiarum certarunt.
- 25 Fabula Amadisica unde.
- 26 Constitutio Philippi Pulchri Galliae Regis.
- 27 Forma duelli.
- 28 Iura duelli.
- 29 Defensio armata, quantum ad purgationem criminis est prohibita.
- 30 Hotromannus duellum furiosum probationis genus nominat.
- 31 Lamberti Danæi de Monomachia iudicium.

32 *An torneamenta vetita.*

33 *Principes in duello inter se conflagere possunt.*

LNquisitioni, vt exitum habeat, subue-
niunt defensiones seu purgationes. Ecce enim, si
alicuius honesti & primarij ciuis vel nobilis vxor,
de crimine veneficij simpliciter est diffamata, nec
adsunt probationes sufficientes, (Solent namq; veneficæ sæpè
ex mera inuidia & instinctu patris Diaboli, qui nil nisi sanguin-
em innocentum Christianorum spirat, sponte vel in tortura
confiteri, præcipuas in vrbe, fuisse earum consocias) certè iudex
hic lupum tenet auribus? Condemnare enim non potest, quo-
niam ius vetat. Rursus absoluerè statim tam suspectum homi-
nem, res fuerit mali exempli, & quæ illum ipsum quoq; ad de-
linquendum faciet audaciorem. Quid igitur erit? Medium
quoddam est. Purgatio legitima, quæ est innocentia super ob-
iecto crimine veneficij, vel alterius, certis à iure inuentis medijs
facta ostensio. Quando enim crimina sunt manifesta, tunc pur-
gatio non admittitur, sed reus condemnandus est. Nam pur-
gationi tantum locus tunc est, quando neq; accusator reperit-
ur, neq; sufficiens probatio. C. cum dilectus in fine. De purgar.
Canonica. Iulius Clarus. §. final. quæ st. 63. num. 4. Sed hac in re
singularis industria circumspecti iudicis adhibenda est, vt co-
gnoscat & exploret, vtrum persona sit proterua, meticulosa, le-
uis vel temeraria, quia hæc qualitates personarum per iudicem
diligenter explorandæ sunt. antequam ad iuramentum pro-
rumpat, arg. l. 3. ibi tu magis scire potes D. de testibus. Diuiditur
autem purgatio in iuratoriam & armatam. Iuratoria legitima
siue Canonica purgatio est, quando diffamatus de crimine ali-
quo se peculiari iuramento, in præsentia iudicis & coniurato-
rum purgat. Iuratoria dicitur ad differentiam armatæ purgati-
onis, quæ per duellum & singulare certamen suscipiebatur, vt
mox

6 mox dicam. Canonica ideò dicitur, quia Canon eam adinuenit, tot. tit. de purgat. Canonica. Legitima ideò, quia legibus quoq; & constitutionibus Imperatorum approbata est. l. 6. §. 4. C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt. l. 6. C. de Procuratoribus. l. 3. C. de rebus credit. l. 21. versi. sin autem dicatur C. de fundo instructo. l. 26. in fine, C. de vsuris. l. vlt. §. 10. C. de iure deliberandi. l. 3. ff. de edendo. Necessè est autem in iuratoria purgatione, vt delatus apud magistratum adhibeat septem, vel pro qualitate rei pauciores, qui testimonium innocentia illius ideò præstare possint, quia & fide sint digni, & propter vicinitatem compertam habere possunt veritatem, c. ex duarum, & c. cum dilectus de purgat. Canonica. Tum ipse suspectus iurabit, se non admisisse tale crimen, quod obijcitur. Compurgatores autem iurabunt, se credere, quòd principalis iurans dicat
 8 veritatem, c. de testibus. & c. vlt. de purgat. Canonica. Porrò iuratoria purgatio primò locum habet in omnibus criminibus, in hæresi, veneficio, adulterio, alijsq; delictis. Daniel Venatorius in sua Analyfi Pontificia, de purgatione vulgari, fol. mihi 1030. Iacobus Menochius de Arbitrarijs iudicium lib. 2. cent. 3.
 9 cas. 274. Iul. Clar. §. final. quæst. 63. num. 4. De hoc quoq; iuramento purgationis in causa fractæ pacis, quid iuris sit, videte pulchrè des Reichs Abschiede / Anno 1495. zu Wormbs auffgerichtet / sub rubr. Wenn die Thäter / 1. part. constitut. Imperato. mihi pag. 25. & Anno 1521. zu Wormbs auffgerichtet / in Ordnung des Landfriedens / sub rubr. Wenn die Thäter des Friedbruchs nicht offenbar. 1. part. constitut. Imperato. mihi pag. 133. 1. col. & in 2. part. mihi pag. 46. im Landfriede / Anno 1548. zu Augspurg auffgerichtet / sub rubr. wie gegen denen / die des Friedbruchs. & in 2. part. ord. Cam. Imper. Augustæ, Anno 55. prom. num. 10. vbi plenè statuitur, quomodo ad purgationem contra aliquem procedi debeat. Vide quoq; Mynsinger. obs. 87. cent. 10 2. & Geil. obser. 106. lib. 2. Formam autem iuramenti purgationis

nis ex subiecta sententia videre est: In Sachen angemaster purgatio zwischen dem Richter vnd Gericht zu A. contra B. ist zu Recht erkannt/möge vnd wölle gemelte B. ein Eydt zu Gott vnd auff das heilige Euangelium schweren / das sie niemahls mit Zauberey vmbgegangen / auch dieselbige nicht zum Schaden vnd Untergang der Menschen oder Viehe gebraucht / das soll gehört werden/vnd alsdann/sie thue das oder nicht/ferner ergehen/was recht ist. Iuramento præstito, absolutio sequi debet, & pro iuramento tantisper præsumendum, donec postea ordinaria actione instituta, de mendacio & periurio conuincatur. Nam accusator ad probandum periurium admittitur, quia iuramentum purgationis est iudiciale, quod purgationem in contrarium admittit, nec iudicis inquisitionem de veritate postea faciendam impedit, si fortè appareat falsa purgatio. Andreas Geil. Daniel Venatorius & Ioannes Oldendorpius allegatis locis. Mynsinger. obs. 82. cent. 2. Secundo hoc purgationis iuramentum locum quoq; habet in matrimonialibus causis, vt ecce, puella quæ ab aliquo stuprata est, fatetur inter stupratorem & eam, clam contracta esse sponsalia, & affirmat stupratorem fidem dedisse, quòd velit eam ducere, spricht er habe ihr die Ehe zugesagt / & hoc dicit, se velle iuramento confirmare, stuprator verò non quidem stuprum ipsum, sed tantum sponsalia clandestina negat, verleugnet nicht das Beyschlaffen / sondern die eheliche Zusage / & etiam offert se ad iuramentum, sicut quotidie in consistorijs accidit. Hic quæstionis est, cui iudex ex officio in isto casu perpetrati stupri & prætensi matrimonij, possit vel debeat deferre iuramentum purgationis, & respondetur, Stupratori, Didacus Couar. in suo tract. caus. nupt. cap. 4. §. 1. per text. in C. veniens, l. 2. & c. is qui fidem extr. de sponsalibus. Semper enim magis pro matrimonio, quàm contra præsumi debet, & in dubio coniectura capienda est, quòd cognoscens aliquam, cognouerit eam tanquam futuram vxorem, non causa libidinis, quia

H

actus

actus dubius ita debet interpretari, ne ex eo resultet delictum per regulam l. 51. D. pro Socio. Præsumitur ergò potius facta copula, causa contrahendi matrimonium, quàm causa scortationis, sed quia in animo stupratoris consistit, qua mente eam cognouerit, ideo datur id eius iuramento, vt inquit Neuizan. in sua sylvia nuptial. lib. 2. n. 121. vbi pro hac sententia iura & auctoritates allegat, vt ibi per eum. Huc accedit, quòd, sicut nemo præsumitur iactare vel proijcere bona sua vulg. ita multò minus virgo censetur stupratori concessisse florem virginittatis decerpere, nisi fidem ipsi de matrimonio dedisset. Cùm ergò præsumptio sit contra stupratorem, meritò illi hoc iuramentum officio iudicis imponi debet, Ioachim. à Beust in tract. de sponsalibus c. 47. Terriò hoc iuramentum in ciuilibus quoq; locum habet, all. l. 6. C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt. Gloss. in l. admonendi in vers. exacto, & ibi Dd. D. de iure iurando, & in auth. nouo iure C. de pœn. iudic. qu. mal. iudic. gloss. in l. 1. vers. non occidendi. C. ad l. Cornel. de sicar. Idem habetur quoq; in constitut. Elect. Saxonix p. 1. c. 22. Ob wol das iuramentum purgationis fürnemlich in peinlichen vnd in Ehesachen / auß Richterlichem Ampt / da es gleich nicht gebeten / dem Beklagten / wo eine rechtliche Verdacht wider ihnen außgeföhret / kan aufferleget werden / so hat es doch zweiffel / ob solches auß beweglichen Ursachen / auch in in causis ciuilibus geschehen könne. Man hat sich aber verglichen / das iusta ex causa in ciuilibus solches iuramentum ex officio ein Richter befugt seyn soll zu erkennen / Als wenn der Kläger hette eine grosse Verdacht bewiesen / vnd es weren grössere Ursachen / das iuramentum purgatorium den suppletorium zu sprechen / so solte dem Beklagten dieser Eyd in solchen vnd dergleichen Fällen zuerkannt werden / darbey wir es
 15 auch bleiben lassen. Hac iuratoria defensione in causis tam ciuilibus, quàm criminalibus frequenter hodiè septentrionales populi, Dani, Holsati, Sueci, ad lites celeriter dirimendas vtuntur, & ita

& ita conceditur, vt vel solus is iuret cui defertur, vel cum 6. 8. vel 12 compurgatoribus, qui ex alterius animi sententia & conscientia iurant, reum vera iurasse. Quartò in Feudalibus quoq; 16 defensio iuratoria locum habet. Nam si quis dixerit, feudum ad se per successionem pertinere, asserendo, illud esse paternum, si alijs iustis rationibus probare non potuerit, dabitur ei defensio cum 12 Sacramentalibus c. vnico. §. 2. in fine, si de inuestitu. Feudi contro. 5. fuerit in vsibus feudo. Et hanc defensionem authores feudorum purgationem Sacramentalem vocant, quæ fiebat per Sacramentum, id est, per iuramentum, ita enim Sacramentum ibidem accipitur, quemadmodum & in l. 8. C. de legatis, & in l. vlt. D. de re milit. Aliàs Sacramentum 17 dicitur pecunia, quam litigantes in sacro solebant deponere, vt qui vinceret, suum Sacramentum reciperet, victi ad ararium perueniret. Varro lib. 4. de lingua Latina Sex. Fest. lib. 17. & Borcholten de feudis cap. 2. num. 19. vbi ait: Ita frequenter apud Ciceronem accipitur, & inter cætera in illo eleganti ioco ad Volumnium: Pugna si me amas, nisi ridiculum *κατὰ προσ-
Αντιαν*, nisi cætera, quæ sunt à me in secundo de Oratore per Antonij personam disputata de ridiculis, *ἀρετὰ* & arguta apparebunt, vt Sacramento contendas mea non esse. Et 18 iurat reus, vt dixi, non solus, sed cum duodecim Sacramentalibus, id est, cognatis, vel adfinibus, vel clientulis, vel extraneis, qui rerum nostrarum instructi peritia, de probitate & religione nostra, ita confidunt, vt non dubitent, idem iurare, quod is cui defensio incumbit, iurat, vt notauit Iacobus Cuiacius dicto capite vnico, de Feudis libro primo. Ha- 19 ctenus de defensione iuratoria dictum est, nunc videamus, quæ sit defensio armata, quam scriptores duellum nominant. Duellum autem veteris Latina lingua idem quod bel- 20 lum erat, vt scribit Varro libro de lingua VI. ex eo, dictum, quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicetur. 21

Hinc illud Caij I C. I. quos nos, 274. de verb. signif. Quos nos hostes appellamus, eos veteres perduelles dicebant: Sed barbaricis temporibus, hoc est, post Gothorum eluiones deprauata sermonis consuetudine, duellum pro duorum certamine, 22 quàm *μονομαχίαν* Græci vocant, vsurpari cepit. Hoc genere pugnationis diu sunt vsi veteres, tam in causis publicis, quàm priuatis criminalibus & ciuilibus. Iacob Cuiacius allegato loco. In causis publicis pro suis regibus singulare certamen inuenit Dauid & Goliath, 1. Samuel. 17. vbi Goliathus legem hanc nominatim dicit: Si ipse vincatur, Philistinos Israëlitis seruituros: sin ipse vincat, dominaturos. Eiusmodi nobile illud certamen fuit Menelai & Paridis apud Hom. Iliad. 7. inter duas acies Græcorum & Troianorum, vniuersis hinc atq; hinc inspectantibus: nam inter Agamemnonem Græcorum & Priamum Troianorum Reges lex pacta erat, vt si Paris vinceret, Helenam sibi haberet: sin Menelaus eam Troiani redderent. Eadem Ter-geminorum Horatorum & Curiatorum ratio fuit. Atq; ea pactione inter vtramq; aciem commissi sunt, vt suæ quiq; Reipublicæ aleam subirent, vtri vtris sine alterutrius populi inter-necione imperarent. Hinc Plautus in Amphitrione:

*Deinde vtriq; Imperatores in medium exeunt,
Extra turbam ordinum colloquuntur simul,
Conuenit, victi vtri sint eo prælio,
Vrbem, agrum, aras, focos dederent.*

Ex eodem genere illud est, quod scribit Polyd. Verg. lib. hist. Angl. 7. inter Edmundum Anglorum, & Canutum Danorum Reges intercessisse. Ratio, inquit, inita est, vt reges inter se ferro contenderent, & qui vicisset, huic alter victus, regni possessione cederet. Inspectantibus vtriq; copijs atq; acie vtrinq; ordinata datur signum, infestisq; armis Reges concurrunt. Post diuturnum certamen conuenit inter illos, vt regnum inter se æquis ex parti-

partibus diuiderent. Item, illud, de quo Albertus Kranzius in Saxonia, lib. 1. ca. 4. inter Hundiugum Saxonix, & Roheum Daniæ Reges, qui spectantibus exercitibus duello dimicârunt: ea lege, vt qui vicisset, lutia terra potiretur. Eiusdem modi fuit illud apud eundem Kranzium, lib. Dan. 1. cap. 22. Inter Atiflum Sueciæ, & Froyvinum Iutiæ Reges, qui cum aliquandiu copijs omnibus ancipiti prælio decertassent, tandem cum in acie alter alteri occurisset, singulari certamine negotium inter se transegerunt. Porrò defensio hæc armata, locum quoq; obtinebat in criminalibus & ciuilibus. De criminibus pleni sunt Langobardorum libri. Imperator Fridericus II. in tribus solis criminibus duellum permisit, in reliquis interdixit, læsæ maiestatis, cædis & veneficij. Neapol. const. l. 2. tit. 33. Quod verò ad res ciuiles attinet, exemplum est de deposito abnegato, lib. 2. tit. 54. in l. si quis per scriptum: quæ tamen lex à Friderico II. abrogata est. Neapol. constitut. lib. 2. tit. 34. item, de venditione, vi aut metu exorta, l. sequen. item, de paterno debito, l. si quis post mortem: item, de re mobili vel immobili malo ordine possessa, in l. 2. tit. de præscript. Quin etiam de regiarum & nobilium puellarum nuptijs complures historiæ extant apud Albertum Kranzium, veluti lib. Dan. 2. cap. 2. vbi Noruegiæ Rex filiam eius suam despondet qui duello vicerit, & Noruegiæ l. 1. 22. vbi Starcuterus nouem fratres duello pro Regis filia pugnantes interfecit. Inde q; fabularum Amadificarum & aliarum consimilium argumenta sumpta videntur. In Gallia lege Philippi Pulchri constitutum est, ne duello certare, nisi ob capitales accusationes, liceat: & eo demum casu, quo commissum facinus fuisse constat, cuius tamen probatio nulla extat. Verba constitutionis referuntur à Guido Papio decis. 617. Forma duelli hæc erat: Primò à summo magistratu duelli inferendi potestas petebatur: deinde calumniæ iuramentum præstabatur: tertio aderat iudex tanquam præses duelli, qui in consilio suos assessores ha-

buit: quartò pignoris loco ab vtraq; parte aliquid offerebatur, quantumuis leue illud fuerit: nam iure Gallico Chi rothecam solam loco pignoris dare posse, pragmaticorum & historicorum omnium consensu constat. Atq; hoc fidei pignus apud Germanos fuisse, sicut anulum apud Romanos, patet ex Speculo Saxonico lib. 2. articul. 2. Quintò de armis & telis, item, de campo, per vtriusq; amicos, singulos ab illis nominatos, quos Galli patronos nominant, conueniebatur. Saxo Grammat. lib. histor. Dan. 2. scribit, veterum duellorum institutum hoc fuisse, vt priusquam aduersarij decertarent, constitueretur, vtri prius & quoties vtriq; ferendi potestas fieret. Non enim, inquit, antiquitus in edendis agonibus crebre ictuum vicissitudines petebantur, sed erat cum interuallo temporis etiam ferendi distincta successio: rarisq; sed atrocibus plagis certamina gerebantur, vt gloria potius percussionum magnitudini, quàm numero deferretur. Vbi in campum ventum est, alter alterum manu præhendit, atq; iterum de calumnia in hæc verba iurant: Se solius Dei armorumq; suorum præsidio, & æquitati causæ confidere, magicis omnibus artibus, vt libellis, herbis & lapillis repudiatis, legibus Langob. tit. 112. Ad extremum, silentio præconem imperato, potestas eis decertandi permittitur. Superest vt de iure videamus. Primùm igitur qui prouocatus duellum decertat, pro conuicto & confesso habendus est. Nam apud Abbatem Ursperg. in hist. Henrici III. cum Eguino quidam mediocri loco natus Otthonem Baioariæ Ducem apud Imper. læsæ maiestatis accusasset, eumq; ad duellum prouocasset, quod Dux cum latrone, inquit, primas cum ignobili congregari contempsit, maiestatis damnatus, & Ducatu suo priuatus est. Sic apud eund. in hist. Fridr. I. cum ambigeretur, an ius esset Imperatori iudicium capitis exercere in principes Germaniæ extra ipsius principis, qui reus factus esset, ditionem ac fines, exitit qui pro Imperatoris iure sese ad duellum offerret, quia nemo conditionem acce-

accepit, 2. Imperatorem pronunciatum est. Alterum ius est, vt qui ex vadatis siue aduersarijs ad diem duello constitutam non affuerit, & vadimoniū non deseruerit, pro confesso & conuicto damnetur. Tertium ius est, vt si in pugna satisfactum Regi videatur, tūm si ius sit finem pugnae per praconem indicere. Quartum ius est, vt qui duello superabitur, eo supplicij genere afficiatur, quo, si iudicium sententia damnatus fuisset, legib⁹ afficiendus ac mulctand⁹ esset. Quintum ius est, vt prouocator, qui vincere non potuerit, poena legib⁹ imposita calumniatorib⁹ afficiatur. Lomb. l. i. t. i. l. si quis qualem cunq; 7. in illis verbis. Et si probare non potuerit, & cognoscatur dolo se amisisse, tunc guidrigilt suum componat, medietatem Regi & medietatem ei cui crimen iniecit. Franc. Hotom. de disp. feudali c. 45. Sed tan- 29 dem quaeritur, vtrum defensio haec armata hodie indifferenter sit sublata? Resp. quantum ad probationem rei occulta, vel purificationem criminis defensio armata de sententia Theologorū & Iurisconsultorum est prohibita, quia per eam multoties condemnatur absolendus, & Deus tentari videtur, tot. tit. Extr. de purg. vulg. & ibi Canonista. Cagnolus de Reg. Iuris n. 17. Ioan. Oldendorp. de sup. allegato loco. Franc. Hotom. d. loco, vbi furiosum probationis genus duellum nominat. Venatorius Extr. de purgat. vulgari. VVesenb. de feud. c. 17. n. 13. Lambert. Dan. de Monomachia in Ethica sua Christiana, lib. 2. c. 13. sic scribit: Quaesitum est de Monomachia siue duello, vtrum qui ex consensu principis duello pugnat, & aduersarium occidit, non pertineat ad hoc praecceptum. Et certum est pertinere, neq; propter principis concessionem excusari, quia haec non est iusta, & à Deo concessa litium & controuersiarum nostrarum finiendarum ratio, neq; etiam nostrae innocentiae probatio, cum in duello possit aduersarium superare, qui re ipsa, & coram Deo reus est, cano. Monomach. 2. qu. 4. multò igitur minus, qui sine decreto principis pugnat, excusatur ab hoc p̄cepto. P. Martyr in 1. Sam. Bern-

32 Bernhard. Epist. 39. Imò & ipsa vetita sunt torneamenta, quæ
 33 tamen non ita sunt periculosa, & fato subiecta, c. 1. & 2. de Tor-
 neamentis. Sanè principes inter se de regno, principatu, terri-
 torioq; litigantes, duelli hunc conflictum ad causam sapien-
 dam posse suscipere, post Alciatum in tractat. de singul. certa-
 mine, c. 3. notarunt quoq; Ferdinandus Vasqius Illustr. quæst.
 lib. 1. c. 49. Cephalus conf. 57. lib. 1. Borcholt. de Feudis, cap. 7. n.
 51. Nam cum bellum non nisi maxima humani generis calami-
 tate & strage conficitur, quid iustius excogitari posset, quàm vt
 tanta noxa è medio sublata, hi soli potissimùm armis decer-
 nant, ad quos ea res pertinet, victoremq; res sequatur? Francif-
 cus Sontbeckius in vsu Feudorum, p. 15. n. 89.

CAPVT V.

DE EXPLORATIONE PER
AQVAM FRIGIDAM.

Summæ.

- 1 *Exploratio per aquam frigidam quomodo fiat.*
- 2 *De hoc inquisitionis modo varia sunt hominum iudicia.*
- 3 *Explorationum sex genera.*
- 4 *Quare hæc species purgationes vulgares nominentur.*
- 5 *Primum explorationis genus olim erat per flammam.*
- 6 *Historia de orthodoxo quodam Episcopo.*
- 7 *Historia de Albanensi Episcopo.*
- 8 *Historia de Monacho Dominicano Florentino.*
- 9 *Secundum explorationis genus est per indicium crucis.*
- 10 *Tertium explorationis genus per sortes.*
- 11 *Quartum per corpus Domini.*
- 12 *Quintum per ferrum candens.*

13 *Histo.*